

ИНОВИРАНИ ПРИСТУП У ОБРАЗОВАЊУ ВАСПИТАЧА И САМОЕВАЛУАЦИЈА ЊИХОВИХ МУЗИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА

Габријела Грујић^{1*}, Маја Соколовић Игњачевић²

¹Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Београд, Србија

²Универзитет у Београду, Учитељски факултет, Београд, Србија

**gabrijela.grujic@mpn.gov.rs*

Апстракт

Процес образовања васпитача у Србији током протеклих деценија спроводио се у оквиру стручних трогодишњих програма, а од пре десетак година спроводи се и на неколико факултета за образовање наставника у земљи, у оквиру четворогодишњих академских студија. Наставни планови и програми у свим областимама, па и у области музике, постепено су унапређивани и прилагођавани потребама праксе. Циљ овог истраживања био је да се утврди да ли постоји статистички значајна разлика у самопроцени сопствених музичких компетенција – укупних и појединачних (вештине свирања инструмента, познавање музичке нотације, као и основних методичких поступака у области музике) – између васпитача који су тек окончали академске студије у односу на оне који су похађали струковне студије. Основна намера била нам је да проверимо да ли су различите иновације уведене у оквиру музичких предмета на академским студијама позитивно утицале на перцепцију властитих музичких компетенција код будућих васпитача. Истраживање је потврдило да постоји утицај образовних програмâ за васпитаче у области музике на самопроцену њихових музичких способности и знања. Наиме, испитаници из експерименталне групе у свим кључним областима: општој самопроцени музичких компетенција, самопроцени конкретних вештина – свирања и музичке писмености, критеријумима за одабир садржаја, методичким поступцима.

Кључне речи: предшколско васпитање и образовање, образовање васпитача, музичке компетенције.

INOVATED PROGRAM FOR PRESCHOOL TEACHERS' EDUCATION AND SELF-ASSESSMENT OF THEIR MUSICAL COMPETENCES

Abstract

The process of educating preschool teachers in Serbia over the past decades has been carried out within the framework of three-year vocational programs. Ten years ago

Teacher Education Faculties offered academic, four – year long studies for preschool teachers. Curricula and programs in all areas, including music, have been constantly modified, improved and adapted to the needs of practice. The aim of this study was to determine whether there is a statistically significant difference between self-assessment of musical competences – general and individual (instrument playing skills, knowledge of musical notation, as well as basic methodological steps in music activities) between educators who have just completed academic studies and those who already work at Serbian preschools and have mainly attended vocational studies. Our primary purpose was to ascertain whether the various innovations introduced within the curricula of musical subjects in the academic studies have positively influenced the teachers' perception of their own musical competencies. The research has confirmed the impact of educational programs for music teachers on the self-assessment of their musical competencies and knowledge in this field. There was a statistically significant difference between the responses of the experimental and control groups in favor of experimental in all key areas: general self-assessment of music competences, self-assessment of specific skills – music-playing skill and music literacy, content selection criteria, methodological procedures.

Key words: preschool music, music competencies, preschool teacher education.

УВОД

Процес образовања васпитача у Србији током протеклих деценија спроводио се у оквиру стручних трогодишњих програма на високим школама за образовање васпитача. Домен предшколства био је поље у ком није спроведен велики број истраживања, нити посвећивано много пажње, иако је традиција предшколства у Србији дуготрајна (први *Програм рада забавишта у Србији* донет је давне 1899. године). Бројни научници (попут Блума, Брунера, Пијажеа и других) током протеклих неколико деценија указивали су на значај предшколске узрасне фазе у процесу стицања знања и когнитивном развоју, а њихови ставови утицали су и на сагледавање значаја квалитетних и свеобухватних предшколских програма за развој у раном и предшколском узрасту и у Србији. Са увиђањем потребе за унапређењем квалитета васпитачке професије у Србији, најпре на Учитељском факултету у Београду 2007. године, а потом на још неколико сличних факултета у Србији, установљене су академске четворогодишње студије за образовање васпитача у предшколским установама. Од оснивања васпитачког смера на Учитељском факултету у Београду до данас, силабуси свих предмета, па и шест методика које студенти похађају током школовања – постепено су се мењали и прилагођавали предзнањима студената, као и потребама које је наметала пракса.

Подаци о интензивном развоју у раном и предшколском периоду су током протеклих деценија добијани и у вези са музичким развојем деце. Крајем шездесетих и почетком седамдесетих година прошлог века почињу да се објављују истраживања која сведоче о

развоју музичких способности деце раног и предшколског узраста, као и о значају систематског деловања на њихов развој. Према немачком истраживачу Михелу (Michel, 1973), период између треће и шесте године критичан је за музички развој, а он истиче и значај пажљиво испланираног рада са децом овог узраста у области музике како би се постигао њихов оптималан развој. Шукерт и Мекдоналд (Schukert, & McDonald, 1968) такође су изнели различита запажања о утицају непрестаног рада у домену музичког васпитања на музичке преференције предшколске деце, а Гринберг (Greenberg, 1972) закључује да су планиране музичке активности изузетно значајне за дететов социо-емоционални и когнитивни развој.

У свом раду из 1976. године, Гринберг истиче да до тада није било истраживања у области програма за образовање васпитача и начина на које васпитачи остварују предшколске програме у пракси. У последњих четрдесет година, ипак, спроведена су бројна истраживања у области спровођења предшколских програма у иностранству – Нардо (Nardo), Кустодеро (Custodero), Перслин (Persellin) и Фокс (Fox) (Nardo, Custodero, Persellin, & Fox, 2006) спровели су истраживање на националном нивоу у целим Сједињеним Америчким Државама, док су се поједини истраживачи бавили музиком на предшколском нивоу у одређеним америчким државама – Данијелс (Daniels, 1991) у југоисточним областима САД, а Тарновски и Барет (Tarnowski, & Barrett, 1997) у Висконсину. Такође, анализом предшколских музичких програма у Аустралији бавила се Темерман (Temmerman, 1988; 2000), а у Шведској Лундин и Сандберг (Lundin, & Sandberg, 2001). Знатно мање истраживања постојало је за тему програма за образовање васпитача у домену музике – остварена су у Шведској (Georgii-Hemming, Burnad, & Holgersen, 2013; Sundin, 1979) и Турској (Ozmentes, & Gurgun, 2010).

Данас се у Србији образовање васпитача остварује кроз 13 програма, од чега су три академска, а десет их је струковних. Соколовић Игњачевић и Грујић детаљно су анализирале силабусе музичких предмета у оквиру свих наведених програма (Sokolović Ignjačević & Grujić, 2016), а овде ћемо истаћи само неке њихове кључне карактеристике, сличности и разлике. Представимо и иновације у оквиру одређених курсева унете на Учитељски факултет у Београду, чије ефекте ћемо испитивати у наставку овог рада.

Настава из области музике се и на струковним и на академским студијама изводи у оквиру три курса: Вокално-инструментална настава, Методика музичког васпитања 1 (ММВ1) и Методика музичког васпитања 2 (ММВ2). Вокално-инструментална настава углавном подразумева стицање основа музичке писмености, као и основа музицирања на инструменту (претежно на клавиру), а разлике у садржају овог курса међу високим школама и факултетима нису

велике. Курс траје најчешће један семестар у оквиру струковних студија и два до четири семестра у оквиру академских студија.

Методика музичког васпитања 1 најчешће подразумева (са заступљеношћу преко 50% у силабусима предмета) рад на следећим темама:

- принципи васпитно-образовног рада и методички приступи у области музике;
- циљеви, концепције и теме у области музичког васпитања;
- методички поступци у специфичним областима – слушању музике, обради песама, развоју ритмичких способности, извођењу музичких игара итд.;
- развој музичких способности (Sokolović-Ignjačević, Grujić, 2016, p. 138).

У оквиру иновiranог курса ММВ1, знања из домена музичке писмености и музицирања на инструменту утврђују се и продубљују, имајући у виду дисконтинуитет у похађању музичких предмета током студија (на другој години студија студенти немају обавезне предмете из домена музике), уз проширење свирачког репертоара. Стичу се теоретска знања о основним корацима у раду у одређеним областима – не само обради песме, бројалице, игре, слушању музике и музицирању на Орфовим инструментима, као што је то случај у већини других програма за образовање васпитача, већ и у обради композитора, инструмената, звучне приче, музичког стваралаштва. Поред стицања теоретских сазнања, студенти осмишљавају и оцењују музичке активности – своје и својих колега, а оформљује се и фондус одређених, конкретних активности, које могу применити у пракси у будућности, али и које могу послужити као полазна тачка за осмишљавање и спровођење сопствених идеја.

Методика музичког васпитања 2 у оквиру програма за образовање васпитача у Србији у проценту тек нешто већем од 50% подразумева примену стечених знања кроз остваривање и посматрање музичких активности (Sokolović Ignjačević, Grujić, 2016, p. 140).

У оквиру нашег, иновiranог курса, студенти остварују и посматрају музичке активности различитих типова, у различитим узрастним групама, у вртићу – вежбаоници.

Предавања и вежбе у оквиру иновirаних курсева ММВ1 и ММВ2 праћена су непрестаном подршком у домену усавршавања вештине музицирања на клавиру, у оквиру индивидуалних и групних консултација.

МЕТОДОЛОГИЈА

Основни циљ овог истраживања био је да утврдимо да ли постоји статистички значајна разлика у самовредновању властитих музичких компетенција између тек свршених студената смера за васпи-

таче Учитељског факултета (који су похађали иновирани курсеве из домена музике) и васпитача запослених у предшколским установама Београда (који нису похађали ове курсеве), те посредно испитамо ефикасност програма у домену музике који су похађали.

Узорак је, тако, секвенциран на две групе – експерименталну, коју чине тек свршени студенти Учитељског факултета у Београду са васпитачког смера (57 испитаника), и контролну, коју чине васпитачи запослени у предшколским установама који су похађали програме за образовање васпитача на другим институцијама високог образовања, претежно високим васпитачким школама (56 испитаника). Укупан узорак, који по својој природи спада у намеран узорак, чини 113 испитаника, а сви анкетирани испитаници су женског пола.

У намери да остваримо постављени циљ, у истраживању смо користили квантитативну методу, са упитником као инструментом. Била су заступљена питања отвореног и затвореног типа.

У овом раду анализираћемо одговоре на питања везана за:

- самоевалуацију образовања васпитача у домену музике;
- самоевалуацију властитих музичких компетенција;
- самоевалуацију вештине музицирања на инструментима;
- самоевалуацију музичке писмености;
- методичке поступке у неким од области које се остварују на раном и предшколском узрасту – обради песме и слушању музике;
- критеријуме за одабир одређених садржаја који се користе у остваривању музичких активности;
- потребу за додатним усавршавањем у овој области.

Користили смо нумеричку, статистичку обраду података у компјутерском програму SPSS (*Statistical Packages for the Social Sciences*). Примењени су тестови из области дескриптивне и релацијске анализе података како би било омогућено боље разумевање добијених података и њихових међусобних корелација.

РЕЗУЛТАТИ

Питање о наставним областима заступљеним током школовања за васпитачку професију постављено је како би се мапирало које су области биле приоритетне током школовања испитаника. Испитаници су били у прилици да заокруже више одговора (понуђени одговори били су: музичка писменост, свирање на инструменту, методички поступци или нека друга област), а испитаници обеју група дали су сличне резултате. Дајемо њихов упоредни приказ у Табели 1.

Табела 1. Области заступљене током школовања

		Група		Укупно	
		Контролна	Експериментална		
Наставне области	Описмењавање	Број	13	17	30
		% унутар групе	18,1%	17,2%	
	Свирање инструмента	Број	32	43	75
		% унутар групе	44,4%	43,4%	
	Методички поступци	Број	26	39	65
		% унутар групе	36,1%	39,4%	
	Нека друга област	Број	1	0	1
		% унутар групе	1,4%	0,0%	
Укупно	Број	72	99	171	

Изузев у области методичких поступака, где испитаници из експерименталне групе у већем проценту сведоче о значају овог сегмента у односу на остале, у свим осталим областима хи-квадрат тест показује одсуство статистички значајне разлике у одговорима испитаника двеју група.

На питање о самопроцени укупних музичких компетенција, испитаници се изјашњавају на следећи начин:

Табела 2. Самопроцена укупних музичких компетенција

	Група	Ниво знања			Укупно
		Висок	Средњи	Низак	
Контролна		1	34	22	57
		1,8%	59,6%	38,6%	100,0%
Експериментална		7	47	4	58
		12,1%	81,0%	6,9%	100,0%
Укупно		8	81	26	115
		7,0%	70,4%	22,6%	100,0%

$$\chi^2 = 19,04, df = 2, p = 0,000$$

У експерименталној групи само 6,9% испитаника процењује ниво свог знања као низак, док се у контролној групи више од трећине испитаника сврстава у ову категорију. Тестови потврђују да постоји статистички значајна разлика између експерименталне и контролне групе.

На питања о појединачним вештинама – вештини музицирања на инструменту, као и музичкој писмености, добили смо сличне резултате:

Табела 3. Самопроцена вештине свирања на инструменту

		Свирање на инструменту			Укупно	
		Одлично	Средње	Не владам вештином свирања на инструменту		
Група	Контролна	Број %	0 0,0%	25 43,9%	32 56,1%	57 100,0%
	Експериментална	Број %	2 3,4%	45 77,6%	11 19,0%	58 100,0%
Укупно		Број %	2 1,7%	70 60,9%	43 37,4%	115 100,0%

$\chi^2 = 17,96$, $df = 2$, $p = 0,000$

Више од половине испитаника из контролне групе не влада вештином музицирања на инструментима, док је у експерименталној групи то случај са тек 19% испитаника. Иако је и у експерименталној групи врло мали проценат испитаника проценио своје умеће свирања на инструменту као одлично, тек 3,4 процента, односно укупно 2 испитаника, у контролној групи нити један испитаник није себе сврстао у ову категорију. Такође, већина испитаника, тачније њих чак 77,6%, проценила је ниво своје вештине музицирања као средњи, што је сасвим довољно за рад са децом, док у контролној групи у ову категорију себе сврстава мање од половине – 43,6% испитаника. Тестови потврђују постојање статистички значајне разлике између експерименталне и контролне групе.

Када је у питању музичка писменост, такође је потврђена статистички значајна разлика међу групама – трочетвртинска већина испитаника из експерименталне групе сматра да је у потпуности описмењена, док је то у контролној групи случај са тек трећином испитаника. Само 1,7% припадника експерименталне групе изјаснило се као музички неписмено, док је у контролној групи овај проценат знатно виши, чак 21,4%.

Табела 4. Самопроцена нивоа музичке писмености

		Музичка писменост			Укупно	
		Музички описмењен/-а	Делимично описмењен/-а	Музички неписмен/-а		
Група	Контролна	Број %	19 33,9%	25 44,6%	12 21,4%	56 100,0%
	Експериментална	Број %	45 77,6%	12 20,7%	1 1,7%	58 100,0%
Укупно		Број %	64 56,1%	37 32,5%	13 11,4%	114 100,0%

У наредном сегменту испитивали смо методичке поступке које студенти и васпитачи сматрају адекватним у различитим областима. Овде је, такође, било дозвољено одредити се за више одговора.

У области слушања музике, били су понуђени следећи одговори:

- пасивно слушање музике;
- слушање музике праћено разговором о емоцијама и утисцима;
- слушање музике праћено разговором о музичким елементима;
- слушање музике уз обраду одређене проблематике кроз покрет;
- слушање музике уз савладавање одређене кореографије;
- слушање музике праћено слободним покретом;
- слушање музике – неки други поступак.

Пасивно слушање понуђено је као поступак који смо у пракси уочили као најчешће примењиван, а који се заправо и не може назвати методичким поступком, већ најчешће прати неке друге активности; овај поступак свакако не штети деци, посебно уколико су одабране композиције разнолике, те обогаћују дечје слушалачко искуство, али свакако немају онакав утицај какав има усмерено слушање праћено покретом или разговором и захтевају знатно мањи ангажман и припремљеност васпитача.

Слушање музике праћено разговором о емоцијама и утисцима јесте један од поступака који су примерени раном и предшколском узрасту; слушање праћено разговором о музичким елементима јесте у одређеним видовима изводљив на овом узрасту, најчешће је примеренији школском узрасту, а обрада музичке проблематике кроз покрет дата је као адекватнији приступ за овај узраст. Такође, док је слушање музике праћено кореографијом значајно због развоја меморије и моторике, слушање музике праћено слободним покретом садржи и стваралачки аспект, те деци даје прилику да изразе креативност.

Дајемо најпре укупан преглед одговора, у ком је видљиво да су се припадници контролне групе одређивали за нешто више одговора него припадници експерименталне групе, што сведочи о већој разноликости у остваривању овог типа активности (в. Табелу 5).

Табела 5. Методички поступак – слушање музике

		Група		
		Контролна	Експериментална	
Методички поступак за слушање музике ^а	Пасивно слушање	Број % унутар групе	26 17,0%	6 5,9%
	Слушање и разговор о емоцијама	Број % унутар групе	29 19,0%	18 17,6%
	Слушање и разговор о музичким елементима	Број % унутар групе	16 10,5%	24 23,5%
	Слушање уз кореографију	Број % унутар групе	46 30,1%	17 16,7%
	Слушање уз слободан покрет	Број % унутар група	21 13,7%	17 16,7%
	Слушање и обрада музичке проблематике кроз покрет	Број % унутар групе	15 9,8%	20 19,6%
	Укупно	Број	153	102

Истичемо да тек 10,5% испитаника експерименталне (наспрам близу половине припадника контролне) групе сматра да је пасивно слушање један од кључних приступа у овој области. Тестови потврђују присуство статистички значајне разлике између експерименталне и контролне групе.

У наставку, приказаћемо критеријуме за одабир различитих музичких садржаја које васпитачи сматрају кључним.

Када је реч о критеријума за одабир композиција за слушање музике, понуђени одговори били су:

- расположивост;
- тематски критеријум;
- на основу мелодије;
- на основу карактера;
- на основу одређеног музичког проблема који желимо да обрадимо.

Расположивост (доступност дискова у самом вртићу) сматрали смо критеријумом који имплицира минимум ангажмана у овој области. У време експанзије у домену информационих технологија, велика количина музике доступна је бесплатно на интернету, те је могуће без много ангажмана припремити дискове и пуштати их деци.

Тематски критеријум, који смо у пракси уочили као један од најзаступљенијих, нема у средишту пажње саму музику, већ је само користи као средство у оквиру неке теме. Иако и овај критеријум, уколико је примењен на прави начин, уз узимање у обзир музичких карактеристика дела и примерености узрасту, може подразумевати адекватно осмишљене активности, најчешће у пракси то није случај.

Последња три одговора – на основу мелодије, карактера и одређеног музичког проблема – у свом средишту имају саму музику и њене елементе и, иако последње наведени свакако јесте најадекватнији и захтева највећи степен знања у области музике, сматрамо да сва три указују на већи ангажман васпитача у поступку одабира и припреме садржаја, те осмишљавања сврсисходних активности.

Следи упоредни приказ датих одговора (в. Табелу 6).

Табела 6. Критеријуми за одабир композиција у оквиру слушања музике

		Група		Укупно	
		Контролна	Експериментална		
Критеријуми за одабир композиција за слушање ^a	Расположивост	Број	8	2	10
		% унутар групе	7,9%	2,2%	
	Тематски	Број	48	30	78
		% унутар групе	47,5%	33,3%	
	На основу мелодије	Број	11	8	19
		% унутар групе	10,9%	8,9%	
	На основу карактера	Број	30	25	55
		% унутар групе	29,7%	27,8%	
	На основу конкретног музичког проблема	Број	4	25	29
		% унутар групе	4,0%	27,8%	
Укупно	Број	101	90	191	

Код критеријума расположивости, постоји статистички значајна разлика између експерименталне и контролне групе – припадници контролне групе се нешто чешће одлучују за овај критеријум од припадника експерименталне.

Слично је и са тематским критеријумом – постоји статистички значајна разлика, само што је у овом критеријуму разлика у процентима већа – 84,2% припадника контролне наспрам 53,6% експерименталне сматра да је овај критеријум међу кључним (в. Табелу 7).

Табела 7. Критеријуми за одабир композиција за слушање – тематски критеријум

	Група		Критеријум за одабир песама – тематски		Укупно
			Да	Не	
Контролна		Број	48	9	57
		%	84,2%	15,8%	100,0%
Експериментална		Број	30	26	56
		%	53,6%	46,4%	100,0%
Укупно		Број	78	35	113
		%	69,0%	31,0%	100,0%

$$\chi^2 = 12,40, df = 1, p = 0,000$$

Када је реч о мелодији и карактеру као главним параметрима, одговори су слични, а статистички значајне разлике нема. Међутим, највећу разлику уочавамо управо код обраде конкретног музичког проблема као критеријума на основу ког се бира композиција за слушање. Тек 7% припадника контролне групе бира овај одговор, док близу половине – 44,6% припадника експерименталне групе – сматра да је тај критеријум међу најзначајнијим. Постоји статистички значајна разлика између експерименталне и контролне групе.

Табела 8. Критеријуми за одабир композиција за слушање музике – конкретни музички проблем

		Критеријуми за одабир композиција за слушање – на основу конкретног музичког проблема		Укупно	
		Да	Не		
Група	Контролна	Број %	4 7,0%	53 93,0%	57 100,0%
	Експериментална	Број %	25 44,6%	31 55,4%	56 100,0%
Укупно		Број %	29 25,7%	84 74,3%	113 100,0%

$\chi^2 = 20,96$, $df = 1$, $p = 0,000$

Питање о методичком поступку који се примењује приликом обраде песме по слуху било је постављено као отворено питање, те смо све прикупљене податке категорисали на следећи начин:

- Прву групу чине одговори у којима је наглашено да се пре певања рецитије или учи текст песме, одвојено од њене мелодије и ритма; овакав начин рада може додатно отежати процес учења, јер је природан ритам текста често сасвим различит од оног који је присутан у музичкој адаптацији песме;
- Другу групу чине одговори у којима је наглашено да је процес учења песме везан за ЦД плејер, односно, васпитач не поседује вештину музицирања на инструменту;
- Трећа група подразумева одговоре у којима је изостављен уводни и завршни сегмент активности, већ се само помињу фазе учења песме – извођење целе песме самостално од стране васпитача, учење по деловима и заједничко извођење;
- Четврта група одговора садржи све неопходне фазе – уводну, поменуте фазе учења песме и завршни, најчешће стваралачки део;
- Пета група уводну фазу дели на два дела – мотивациони увод и поставку конкретног, музичког задатка, који ће током усвајања песме бити обрађиван.

Табела 9. Методички поступак – обрада песме по слуху

		Методички поступак обраде песме по слуху категорисано					
		Изгова- рање текста, па певање васпитача, заједничко извођење	Слушање песме са ЦД-а, учење песме, заједничко певање, певање уз свирање	Певање и свирање песме, учење по деловима, извођење песме у целости	Увод, слушање песме, учење по деловима, певање целе песме, стваралачки завршни део	Уводна мотивација, поставка музичког задатка, свирање и певање целе песме, учење по деловима, стваралачки рад	Укупно
Група	Контрол- на	9 26,5%	16 47,1%	5 14,7%	4 11,8%	0 0,0%	34 100,0%
	Експери- ментална	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	16 72,7%	6 27,3%	22 100,0%
Укупно		9 16,1%	16 28,6%	5 8,9%	20 35,7%	6 10,7%	56 100,0%

$\chi^2 = 42,58, df = 4, p = 0,000$

Постоји статистички значајна разлика између експерименталне и контролне групе. Сви припадници експерименталне групе (100%) одлучују се за један од одговора који укључује све неопходне фазе, те „живо” извођење песме од стране васпитача уз пратњу хармонског инструмента, док у контролној групи скоро половина испитаника бира учење песме са ЦД-а, а чак 26,5% као прву фазу издваја учење текста. Тек 11,8% припадника ове групе навело је примену свих фаза у процесу обраде песме по слуху.

Када су у питању критеријуми за одабир песама, понудили смо следеће могућности:

- амбитус;
- тематски критеријум;
- према сопственом свирачком репертоару;
- расположивост (доступност);
- конкретан музички проблем;
- неки други критеријум.

Овде су испитаници, такође, били у прилици да одаберу више одговора. Код сопственог свирачког репертоара као критеријума, нема статистички значајне разлике међу групама – у обе групе се за овај критеријум одлучио врло мали број испитаника (7, односно 5,6%). Сличан случај је и са последње наведеним одговором, за који се одлучио још мањи број испитаника.

За критеријуме који у основи имају музичке параметре – амбитус, односно конкретни музички проблем, опредељује се знатно већи број припадника експерименталне групе, док се за тематски или

критеријум доступности, као критеријуме који захтевају мањи ангажман васпитача, у знатно већој мери одлучују припадници контролне групе. У сва четири случаја постоји статистички значајна разлика међу групама.

Представљамо упоредан преглед одговора, а потом и одговоре у оквиру појединачних критеријума (в. Табелу 10).

Табела 10. Критеријуми за одабир песама за певање

		Група		Укупно	
		Контролна	Експериментална		
Критеријуми за одабир песме ^a	Амбитус	Број	10	22	32
		% унутар групе	10,0%	24,4%	
	Тематски	Број	48	21	69
		% унутар групе	48,0%	23,3%	
	Према свирачком репертоару	Број	4	3	7
		% унутар групе	4,0%	3,3%	
	Према доступности	Број	21	2	23
		% унутар групе	21,0%	2,2%	
	Према одређеном музичком проблему	Број	12	41	53
		% унутар групе	12,0%	45,6%	
Неки други критеријум	Број	5	1	6	
	% унутар групе	5,0%	1,1%		
Укупно	Број	100	90	190	

Табела 11. Критеријуми за одабир песама за певање – тематски критеријум

Група		Критеријум за одабир песама за певање – тематски		Укупно
		Да	Не	
		Контролна	Број	
Експериментална	%	84,2%	15,8%	100,0%
	Број	21	32	53
Укупно	%	39,6%	60,4%	100,0%
	Број	69	41	110
	%	62,7%	37,3%	100,0%

$$\chi^2 = 23,35, df = 1, p = 0,000$$

Табела 12. Критеријуми за одабир песама за певање – доступност

Група			Критеријум за одабир песама за певање – према доступности		Укупно
			Да	Не	
			Контролна	Укупно %	
Експериментална	Укупно %	2 3,8%	51 96,2%	53 100,0%	
Укупно	Укупно %	23 20,9%	87 79,1%	110 100,0%	

$\chi^2 = 18,16, df = 1, p = 0,000$

Табела 13. Критеријуми за одабир песама за певање – амбитус

Група			Критеријум за одабир песама за певање – амбитус		Укупно
			Да	Не	
			Контролна	Број %	
Експериментална	Број %	22 41,5%	31 58,5%	53 100,0%	
Укупно	Број %	32 29,1%	78 70,9%	110 100,0%	

$\chi^2 = 7,64, df = 1, p = 0,006$

Табела 14. Критеријуми за одабир песама за певање – одређен музички проблем

Група			Критеријум за одабир песама за певање – према одређеном музичком проблему		Укупно
			Да	Не	
			Контролна	Број %	
Експериментална	Број %	41 77,4%	12 22,6%	53 100,0%	
Укупно	Број %	53 48,2%	57 51,8%	110 100,0%	

$\chi^2 = 34,87, df = 1, p = 0,000$

Коначно, на питање о томе да ли сматрају да су им потребна додатна знања у домену музике, припадници експерименталне групе одговарају потврдно у тек 31,2% случајева, док већина од 91,7% не сматра да је у довољној мери припремљена за рад са децом у овој области. Постоји статистички значајна разлика између експерименталне и контролне групе.

Табела 15. Самопроцена потребних додатних знања у области музике

		Потребна додатна знања у области музике		Укупно	
		Да	Не		
Група	Контролна	Број	44	4	48
		%	91,7%	8,3%	100,0%
	Експериментална	Број	15	33	48
		%	31,2%	68,8%	100,0%
Укупно		Број	59	37	96
		%	61,5%	38,5%	100,0%

$\chi^2 = 36,98, df = 1, p = 0,000$

ДИСКУСИЈА

Иако смо навели бројне сличности у концепцији програма за образовање васпитача у домену музике, подаци о самоевалуацији сопствених способности потврђују разлику између експерименталне и контролне групе. Чини се да је управо већа заступљеност тема из области методичких поступака у иновираним програму музичких предмета условила већу заступљеност адекватнијих избора у овом домену, у одговорима на питања из ове области која су уследила.

Утврђена је статистички значајна разлика међу одговорима испитаника експерименталне и контролне групе у корист експерименталне у свим кључним областима:

- општој самопроцени музичких компетенција;
- самопроцени конкретних вештина – свирања и музичке писмености;
- критеријумима за одабир садржаја;
- методичким поступцима.

Истраживање је потврдило да постоји утицај образовних програма за васпитаче у области музике на самопроцену њихових музичких способности и знања. Ипак, додатни узрок велике разлике у одговорима може се потражити и у ентузијазму који одликује тек свршене студенте, те недавним блиским контактом са знањима и искуствима у овој области, за разлику од васпитача запослених у предшколским установама, којима је услед година рада у струци управо могло мањкати ентузијазма због различитих услова у којима раде.

Истичемо неке од кључних карактеристика иновираних образовних програма који се у домену музике спроводи на Учитељском факултету у Београду, за које сматрамо да су допринеле оваквим резултатима, унутар сваког од музичких предмета у оквиру студија:

- Вокално-инструментална настава
  - Описмењавање и стицање основа за свирање на инструменту.
    - Методика музичког васпитања 1 и 2
      - Наставак рада на музичком описмењавању и рационализацији поступака који се примењују током свирања – детаљна анализа песме претходи свирању; студенти се оспособљавају да самостално припремају песме из нотног текста, а не по слуху; колоквијуми – непрестан рад на свирачком репертоару;
      - Менторски рад у оквиру консултација где се студентима појединачно пружа сва неопходна подршка за рад и вежбање;
      - Упознавање са методичким поступцима за обраду различитих садржаја – теоретски, али и кроз представљања студената четврте године током похађања треће године;
      - Усвајање конкретних садржаја из области игре, слушања музике, покрета, који могу бити примењени у раду у групи, али и послужити као полазиште за стварање сопствених садржаја, за шта се студенти охрабрују.
    - Остваривање усмерених активности у вртићима у четвртој години:
      - Уз подршку и менторство се заједнички детаљно планира прва активност, која се након остваривања подробно анализира у комуникацији са свим студентима који су је посматрали;
      - Студенти самостално осмишљавају и спроводе другу, испитну активност у четвртој години.
- Иако су одговори испитаника из експерименталне групе охрабрујући, и даље постоје области које нисмо испитали, као и оне у којима је потребно даље унапређивати програм:
- Развијање компетенција за рад у домену импровизације и стваралаштва;
  - Развијање компетенција за остваривање разноврснијих начина за корелацију са другим методикама;
  - Развијање компетенција за остваривање разноврснијих начина комбиновања музике и покрета;
  - Даље унапређење свирачких компетенција и ширење свирачког репертоара;
  - Праћење и упознавање студената са најсавременијим тенденцијама у области методике музичког васпитања, те разумевање значаја рада у овој области;
  - Осмишљавање и спровођење наредних истраживања у овој области и укључивање студената у истраживачки рад.

ЖИТЕПАТҮПА

- Daniels, R. D. (1991). A survey of preschool musical education in four southeastern states. *Southeastern Journal of Music Education*, 3, 20–31.
- Georgii-Hemming, E. (ed.), Burnard, P., Holgersen, S.E. (co-eds) (2013). *Professional Knowledge in Music Teacher Education*. Aldershot: Ashgate
- Greenberg, M. (1972). A preliminary report of the effectiveness of a preschool music curriculum with preschool Head Start children. *Council for Research in Music Education*, Summer Bulletin No. 29, 13–16.
- Greenberg, M. (1976) Research in Music in Early Childhood Education: A Survey with Recommendations. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, No. 45 pp. 1–20
- Lundin, A., & Sandberg, A. (2001) The music in Swedish preschools. *British Journal of Music Education*, 18(3), 241–250. doi:10.1017/S026505170100033X
- Michel, P. (1973). The optimum development of musical abilities in the first years of life. *Psychology of Music*, 1, 14–20. doi: 10.1177/030573567312002
- Nardo, R. L., Custodero, L. A., Persellin, D. C., & Fox, D. B. (2006). Looking back, looking forward: A report on early childhood music education in accredited American preschools. *Journal of Research in Music Education*, 54, 278–292. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/4139751>
- Özmentes, S, Gürgen, E. T. (2010). Pre-school and elementary school pre-service teachers' learning outcomes for music. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Vol. 9, 444–449. doi: 10.1016/j.sbspro.2010.12.178
- Schukert, R. F., & McDonald, R. L. (1968). An attempt to modify the musical preferences of preschool children. *Journal of Research in Music Education*, 16, 39–44. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3344435>
- Sokolovic Ignjacevic, M., & Grujic, G. (2016). Comparative analysis of music education syllabi within preschool teacher training programs in Serbia. *Journal Plus Education*, 16, 130–147.
- Tarnowski, S., & Barrett, J. (1997). The beginnings of music for a life time: Survey of musical practices in Wisconsin preschools. *Update: Application of Research in Music Education*, 15(2), 6–11. doi: 10.1177/875512339701500202
- Temmerman, N. (1998). A survey of childhood music education programs in Australia. *Early Childhood Education Journal*, 26 (1), 29–34. doi:10.1023/A:1022930708255
- Temmerman, N. (2000). An investigation of the music activity preference of preschool children. *British Journal of Music Education*, 17(1), 51–60.

INOVATED PROGRAM FOR PRESCHOOL TEACHERS' EDUCATION AND SELF-ASSESSMENT OF THEIR MUSICAL COMPETENCES

Gabrijela Grujić¹, Maja Sokolović Ignjačević²

¹Ministry of Education, Science and Technological Development, Belgrade, Serbia

²University of Belgrade, Teacher Education Faculty, Belgrade, Serbia

Summary

Ten years ago, when Teacher Education Faculties joined the process of educating future preschool teachers in Serbia, offering academic, four – year long studies, a first step was made in improving the education of this profession. During the last decade, the curricula for all the subjects, including the music-related ones, have been gradually improved, in accordance with the demands from the practice, together with the data obtained from the research in this field.

The aim of this study was to determine whether there is a statistically significant difference between self-assessment of musical competences – general and individual (instrument playing skills, knowledge of musical notation, as well as basic methodological steps in music activities) between educators who have just completed academic studies and those who already work at Serbian preschools and have mainly attended vocational studies. Our primary purpose was to ascertain whether the various innovations introduced within the curricula of musical subjects in the academic studies have positively influenced the teachers' perception of their own musical competencies.

In this paper we established a theoretical framework, presenting previous research in this field – both those dealing with preschool music, and those that had focus on programs for educating preschool teachers in this field. In the next segment, we presented the structure and content of music-related subjects within all the programs for educating future preschool teachers in Serbia, together with innovations we made within the program.

The results we presented have confirmed the impact of inovated educational programs for preschool teachers on the self-assessment of their musical competencies and knowledge in this field. There was a statistically significant difference between the responses of the experimental and control groups in favor of experimental in all key areas: general self-assessment of music competences, self-assessment of specific skills – music-playing skill and music literacy, content selection criteria, methodological procedures. Another possible cause for this, significant difference in answers could be the enthusiasm of newly graduated preschool teachers, together with the recent contact with the topics we examined in this research.

At the end of this research, we identified the topics for further research in this field and further improvement of programs for educating preschool teachers.